

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Rapport

Uppdrag: Ta fram en plan för hur ideella organisationer och samarbetspartners (exempelvis Sjövärnskåren) kan inkluderas i Räddningstjänstens arbete.

Innehåll

Innehåll	1
Uppdrag	2
Verksamhetens reglering	2
Nuläge	3
Avgränsningar	4
Etiska och moraliska aspekter	4
Resurser	4
Inriktning	5
Plan för Räddningstjänstens samarbete med frivilligorganisationer	6
Underlag till Räddningstjänstens arbetsplan för kommande år	6
Underlag till Räddningstjänstens arbetsplan för 2025	6

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Uppdrag

Uppdraget framgår av Kommunstyrelsens *Verksamhetsplan 2024-2026*.

Uppdrag: Ta fram en plan för hur ideella organisationer och samarbetspartners (exempelvis Sjövärnsskåren) kan inkluderas i Räddningstjänstens arbete.

Räddningstjänstens beskrivning av hur uppdraget avses genomföras finns dokumenterad i kommunens system Rodret (Hypergene):

En plan för Räddningstjänsten att genomföra årliga översyner av samarbeten mellan Räddningstjänsten och frivilligorganisationer tas fram och implementeras.

Uppdraget ska redovisas till kommunstyrelsen den 11 november 2024 i form av en skriftlig rapport med inlämning till nämndsekretariatet den 1 oktober.

Verksamhetens reglering

Räddningstjänstens verksamhet regleras primärt genom lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, LSO. Av de inledande paragraferna framgår följande:

- 1 kap. **1 §** Bestämmelserna i denna lag syftar till att i hela landet bereda människors liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.
- 1 kap. **2 §** Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.
...
- 3 st. Staten eller en kommun skall ansvara för en räddningsinsats endast om detta är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt.
...
- 1 kap. **3 §** Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.

Det är således eftersträvansvärt att ha en geografisk spridning av Räddningstjänstens räddningsresurser som gör det möjligt att ha en första resurs på plats så snabbt som möjligt, därefter ha rätt resurs på plats och avslutningsvis kunna resursförsörja räddningsinsatsen över tid.

En första insats får alltid genomföras av allmänheten. För organiserade samarbeten beträffande räddningstjänstverksamhet behöver lagstiftningens krav på anställning beaktas.

- 3 kap. **15 §** Den personal som ingår i en kommuns organisation för räddningstjänst ska vara anställd i egen eller annan kommun eller i ett kommunalförbund. Kommunen får överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser eller vidta räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.
- 2 st. I organisationen för räddningstjänst kan också ett räddningsvärn ingå. Ett räddningsvärn består av personal som uttagits med tjänsteplikt.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

- 3 st. Om en särskild enhet för insatser har organiserats vid en anläggning i kommunen, får kommunen träffa avtal med ägaren eller nyttjanderättshavaren till anläggningen om att enheten ska ingå i kommunens organisation för räddningstjänst. En sådan enhets räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst enligt denna lag också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

Det finns således utrymme att överlåta *inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser*.

LSO ger även möjlighet för räddningsledare att anmoda personer att fullgöra tjänsteplikt i räddningstjänst.

- 6 kap. 1 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans eller hennes kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.
- 2 st. Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.
- 3 st. Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får en nämnd som avses i 3 kap. 11 § ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningsvärn. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningsvärnet under högst tjugo timmar årligen

Tjänsteplikten gör det möjligt att där räddningsledaren så bedömer lämpligt använda personer från ideella organisationer i ett mer omfattande, om än fortfarande begränsat, uppdrag vid en räddningsinsats.

Nuläge

Arbetet med att nå kommunens målsättning att vara den tryggaste kommunen i Sverige senast år 2030 är mångfacetterat. En av kommunens utmaningar beträffande räddningstjänstverksamheten är att kunna nå det, i vår regionala kontext stora, drabbade sammanhanget inom godtagbar tid.

Räddningstjänsten har en, för samhällets räddningsresurser, relativt god geografisk täckning med fem brandstationer lokaliserade på Blidö, i Hallstavik, Norrtälje, Rimbo och Älmsta. Dock finns det områden inom kommunen till vilka kommunens egna utryckningsstyrkor har en längre responstid än vad som är önskvärt.

I två sådana områden finns redan etablerade samarbeten med frivilliga brandförsvärsföreningar, Björkö och Singö. Arbeta med att initiera och stödja bildandet av motsvarande föreningar och skapa samarbeten med dessa pågår, för närvarande primärt fokuserat på Vätö-området.

På en rad öar har Räddningstjänsten materialdepåer i samarbete med lokala föreningar. Målsättningen med dessa materieldepåer är att skapa bättre förutsättningar för de som bor, vistas och verkar på öarna att vidta inledande begränsade åtgärder innan räddningsenheter anländer. Beträffande denna verksamhet har arbete påbörjats för att systematisera och förbättra verksamheten.

Samarbeten med föreningar som Sjöräddningssällskapet och Roslagens sjövärnsskår är väl etablerade och har reviderats över tid för att samarbetena ska vara ändamålsenliga. Dessa samarbeten tillför primärt föråtgärder som räddningstjänstverksamheten har nytta av, i de två nämnda exemplen är sjötransport den primära grunden för samarbetet. Dock anpassas samarbetena för att ge mesta möjliga nytta för samhället, exempelvis är Sjöräddningssällskapets båtar ofta utrustade med pumpar och kan därmed genomföra skadebegränsande åtgärder eller bistå räddningsenheter med släckvattenförsörjning.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Avgränsningar

Som beskrivits övergripande under avsnitt *Verksamhetens reglering* är huvudregeln att de som ingår i kommunens organisation för räddningstjänst måste vara kommunalt anställda. Det finns dock undantag som är relevanta för samarbeten med frivilligorganisationer.

År 2020 ändrades lagen och det infördes ett undantag om att kommunen får överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Med detta avses de första begränsade åtgärderna som vidtas för att avbryta eller begränsa ett skadeförlopp. Det kan till exempel vara fråga om att försöka släcka en mindre brand med handbrandsläckare, larma andra personer på en olycksplats, använda livbojar vid drunkningstillbud eller vidarebefordra en lägesbild till räddningsledaren innan denne nått platsen. Uppgifter som är av sådan svårighetsgrad att det krävs ordinarie räddningstjänstpersonal kan dock inte komma i fråga.

Det finns inte några begränsningar i fråga om vem kommunen kan överlåta utförandet av inledande åtgärder till. Avtal, med eller utan ersättning, kan träffas med till exempel företag oavsett associationsform, enskilda eller ideella föreningar. Kommunen har ansvaret för räddningsinsatsen även om utförandet av inledande åtgärder vid räddningsinsatser har överlåtit på någon annan.

Samarbeten med ideella organisationer bör av ovanstående skäl begränsas till inledande begränsade åtgärder. Räddningstjänsten har alltid möjlighet att använda tjänsteplikt i det fall så bedöms lämpligt.

Etiska och moraliska aspekter

Räddningstjänstverksamheten hanterar lågfrekventa oönskade händelser. Vanligtvis berörs de involverade människorna på ett sätt som är både omfattande och okänt för dom. Inte sällan är de inträffade händelserna av en sådan art att den räddningstjänstpersonal som responderar till händelsen också kan påverkas.

Båda dessa aspekter bör beaktas då samarbeten utformas, av såväl respekt och omsorg om de människor som är drabbade men också av omsorg av de frivilliga för vilka både förebyggande insatser och efterbearbetning av upplevelser begränsas och kompliceras. Vilken typ av räddningsinsats och dess omfattning är viktiga faktorer att beakta i utformningen av ett samarbete med ideella organisationer.

Det bör även värderas att frågor beträffande tystnadsplikt kompliceras vid samarbeten beträffande räddningstjänst med ideellt engagerade. De drabbades integritet ska värderas särskilt högt vid de tillfällen de omfattats av en räddningsinsats. Även om lagskyddet inte är lika tydligt bör det praktiskt jämföras med det skydd en enskild har i sjukvården eller i en rättslig process.

Utöver ovanstående bör arbetsmiljöansvaret och möjligheterna att förebygga arbetsplatsolyckor samt säkerställa en god arbetsmiljö bedömas. Räddningsinsatser innehåller som gott som alltid okända faktorer och även risker. Möjligheterna att ge ideellt engagerade en god möjlighet att riskvärdera en händelse som förleder en räddningsinsats är begränsade men också av stor vikt.

Resurser

Räddningstjänsten värderar samarbeten med ideella organisationer högt. Dessa samarbeten tillför värdefull förmåga till kommunen. Dock ersätter eller minskar dessa samarbeten inga av Räddningstjänstens ordinarie uppdrag. Detta innebär att varje nytt samarbete kräver att viss resurs avsätts för att hantera och administrera samarbetet på ett respektfullt sätt.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Inriktning

Inriktningen för Räddningstjänstens samarbete med frivilligorganisationer, baserat på ovanstående, utgår ifrån följande:

- Samarbetet kan förväntas bidra till en reellt ökad förmåga i kommunen till att vidta inledande begränsade åtgärder för att avbryta eller begränsa ett skadeförlopp.
- Samarbetet kan förväntas bidra till en ökad förmåga för Räddningstjänstens uppdrag.
- Samarbetet sker med föreningar.
På sikt bör arbete med enskilda, exempelvis enligt arbetssättet *Civil insatsperson*, introduceras men det kräver sannolikt en resursförstärkning för administration av frivilliga.
- Samarbetet ska ske på ett sådant sätt att den hjälpsökandes integritet och rättssäkerhet skyddas.

Inriktningen avses omsättas till praktik i nedan beskrivna åtgärder.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Plan för Räddningstjänstens samarbete med frivilligorganisationer

Räddningstjänsten redovisar nedan de förändringar, förtydliganden och tillägg som kommer att göras i *Räddningstjänstens arbetsplan för 2025*. Syftet med att inkludera uppdragets planläggning i arbetsplanen är att säkerställa effekt av den politiska styrningen.

En separat plan för en enskild komponent i verksamheten får sällan samma fäste i styrningen, genomförandet och uppföljningen av verksamheten som det dokument som sammanlänkar handlingsprogram och strategier med kommunfullmäktiges *Mål och budget* och kommunstyrelsens *Verksamhetsplan*.

Som stöd för detta förhållningssätt vill Räddningstjänsten visa på de prioriteringar av de långsiktiga målen i handlingsprogrammet som beslutas i *Mål och budget* och därmed inriktar verksamheten i *Verksamhetsplanen*. Prioriteringarna bidrar till en effektiv verksamhet där fokus kan läggas på delar av alla långsiktiga mål utan att övriga mål förringas.

Underlag till Räddningstjänstens arbetsplan för kommande år

- Inkludera en övergripande beskrivning av arbetet med samarbeten med ideella organisationer i Räddningstjänstens arbetsplan. Beskrivningen ska omfatta de tre typer av samarbeten som nämnts i denna rapport:
 - Samarbeten som innebär en snabbare inledande begränsande åtgärd.
 - Samarbeten som stärker den enskildes möjlighet att genomföra allmänhetens insats.
 - Samarbeten som tillför förmåga till Räddningstjänstens verksamhet.

Effekten av beskrivningarna bedöms vara att syfte och effekt årligen värderas samt att eventuella andra samarbeten, som inte rymms inom en eller flera av de tre ovan nämnda, övervägs.

- Lägg till en uppgift beträffande årlig utvärdering av och eventuell revidering av stödet till frivilliga brandförsvarsföreningar.

Effekten bedöms vara att det säkerställs att stödet till frivilliga brandförsvarsföreningar är ändamålsenligt och kontinuerligt anpassat till aktuell situation.

- Inkludera en tydlig beskrivning av samarbetena beträffande materieldepåer. Beskrivningen ska omfatta antal, berörda områden och en övergripande beskrivning av materieldepåernas dimensionering.

Effekten bedöms vara en systematisering och effektivisering av verksamheten beträffande materieldepåer.

Underlag till Räddningstjänstens arbetsplan för 2025

- Uppdrag att arbeta fram ett tydligare stöd för klargörande av begränsningar och ansvar beträffande personer uttagna med tjänsteplikt.
- Uppdrag att utveckla ytterligare ett förmågehöjande samarbete.¹

¹ Exempel på möjliga samarbetsorganisationer är Maskinringen, LRF och brukshundklubbar (uppräkningsen är endast menad som exemplifierande text).